

the 1990s, the number of people with a mental health problem has increased in the UK (Mental Health Act 1983, 1990).

There is a growing awareness of the need to improve the lives of people with mental health problems. The Department of Health (1999) has set out a vision of a new mental health system, which will be based on the following principles:

- People with mental health problems should be treated as individuals, with their own needs and wishes.
- People with mental health problems should be given the opportunity to participate in decisions about their care and treatment.
- People with mental health problems should be given the opportunity to live in their own homes and communities.

There is a growing awareness of the need to improve the lives of people with mental health problems.

The Department of Health (1999) has set out a vision of a new mental health system, which will be based on the following principles:

- People with mental health problems should be treated as individuals, with their own needs and wishes.
- People with mental health problems should be given the opportunity to participate in decisions about their care and treatment.
- People with mental health problems should be given the opportunity to live in their own homes and communities.

There is a growing awareness of the need to improve the lives of people with mental health problems.

The Department of Health (1999) has set out a vision of a new mental health system, which will be based on the following principles:

- People with mental health problems should be treated as individuals, with their own needs and wishes.
- People with mental health problems should be given the opportunity to participate in decisions about their care and treatment.
- People with mental health problems should be given the opportunity to live in their own homes and communities.

There is a growing awareness of the need to improve the lives of people with mental health problems.

The Department of Health (1999) has set out a vision of a new mental health system, which will be based on the following principles:

- People with mental health problems should be treated as individuals, with their own needs and wishes.
- People with mental health problems should be given the opportunity to participate in decisions about their care and treatment.
- People with mental health problems should be given the opportunity to live in their own homes and communities.

GÜNDÜZ VASSAF • **Mostari**

YKY, 2013 (1 baskı)

İletişim Yayınları 2995 • Çağdaş Türkçe Edebiyat 528

ISBN-13: 978-975-05-3059-3

© 2021 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1. Baskı 2021, İstanbul

EDITÖR Kıvanç Koçak

TASARIM FIKRI VE VİNYETLER Ersu Pekin

KAPAK Suat Aysu

KAPAK FOTOĞRAFI Tolga Bermek

İÇ FOTOĞRAFLAR Tolga Bermek, Mehmet Umur,

Gündüz Vassaf, William Özkaptan

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Oben Üçke

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

ÇİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırım Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

GÜNDÜZ VASSAF

Mostari

Bir Köprü Bekçisinin
Günlüğü

Музеј историје и културе
МОНАСТИР КРАЈ ГРАДА МОСТАРА
Улица Моста 10, Мостар, Босна и Херцеговина
Телефон: 033 221 111
Својом посетом овде се обавезујете да поштујете
заповести и прописе Музеја и да не оштетите
културно наслеђе.

GÜNDÜZ VASSAF liseyi Robert Kolej’de tamamladıktan sonra aldığı futbol bursuyla psikoloji eğitimi gördüğü George Washington Üniversitesi’nden mezun oldu. Gençliğinde ABD’de akıl hastanesi gardiyanlığından TRT’de radyo spikerliğine kadar çeşitli işlerde çalıştı. Hacettepe Üniversitesi’nden psikoloji doktorasını aldıktan sonra, uzun süre Ankara Üniversitesi Mediko-Sosyal Merkezi’nde öğrencilere psikolojik danışmanlık yaptı. Sonradan pişman olacağı, Türkiye’nin ilk zekâ testini geliştirdi. Uzun yıllar bu testlerin bir tür zekâ katliamı olduğuna dikkat çekti. Uluslararası Psikologlar Konseyi yönetim kurulu üyeliğine seçildi, Union of Psychological Science Barış Komitesi kurucu üyesi oldu, American Psychological Association’ın toplum psikolojisi bölümünün Avrupa ve Ortadoğu koordinatörlüğünde görev aldı. 12 Eylül askerî darbesinden sonra öğretim üyeliği yaptığı Boğaziçi Üniversitesi’nden istifa etti. Türkiye’de Psikologlar Derneği’nin kurucu üyelerinden olmasının yanı sıra 12 Eylül’e kadar Uluslararası Af Örgütü’nün İstanbul Şubesi başkanlığında, Tüm Öğretim Üyeleri Derneği (TÜMÖD) yönetim kurulunda yer aldı. O tarihten sonra Kassel, Marburg ve Bremen üniversitelerinde öğretim üyesi, Kanada McGill Üniversitesi Center for Developing Area Studies’de “konuk” akademisyen, Amsterdam’da Averroes Stichting’de klinik psikolog, Viyana’da Institute für Höhere Studium ve Avrupa Bilim Vakfı’nda da konuk araştırmacı olarak çalıştı. Kurulduğu günden kapandığı 2016’ya kadar *Radikal* gazetesinde “Uçmaktedere” başlıklı köşe yazılarıyla 20 yıl boyunca yer aldı.

Kitapları: *Zekâ ve Zekâ Testleri Nedir? Ne Değildir?* (Ankara Üniversitesi Mediko Sosyal Merkezi Yayınları, 1977); *Daha Sesimizi Duyurmadık: Avrupa’da Türk İşçi Çocukları* (Belge Yayınları 1983; İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2002); *Cehenneme Övgü* (Ayrıntı, 1992; İletişim, 1999); *Cennetin Dibi* (Ayrıntı, 1996; İletişim, 1999); *Annem Belkıs* (İletişim, 2000); *40 Yıl Önce 40 Yıl Sonra Amerika-Rusya* (İletişim, 2006); *Tarihi Yargılıyorum* (İletişim, 2007); *Türkiye Sen Kimsin?* (İletişim, 2008); *Leventnâme* (Heyamola, 2009); *Kimliğimi Kaybettim Hükümsüzdür* (İletişim, 2010); *Mostari: Bir Köprü Bekçisinin Günlüğü* (YKY, 2013); *Medeniyet, Kültür, Sanat* (İletişim, 2014); *İstanbul’da Kedi* (YKY, 2014; Karakarga, 2017); *Boğaziçi’nde Balık* (YKY, 2015); *Nâzım* (Aylak Adam, 2015); *Ne Yapabilirim: Geleceğe Kartpostallar* (İletişim, 2016); *Yol Arkadaşım* (Karakarga, 2017); *Sınırsız* (İletişim, 2018).

Hazırlayan: *Özgürleşmenin Sorunları: Mehmet Ali Aybar Sempozyumları* (Tarih Vakfı Yayınları, 2003); *Belkıs Halim Vassaf’ın defterinden: Dumezil’in Sosyoloji Dersi Notları* (Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 2009).

Çeviri: *Guantanamo’dan Şiirler* (Der. Marc Falkoff, Bilgin Adalı ile birlikte, YKY, 2008).

Ali Arif Ersen'e

Teşekkür

Tolga Bermek
Zaim Borovac
Adnan Bosic
Emin Çelebic
Richard Crosfield
Raşit Çavaş
Aslıhan Dinç
Şebnem Dönmez
Evliya Çelebi
Cem Erciyes
Emel Gündaş
Maureen Freely
Leyla Helijic
Zeynep Irgat
Almir İsmaili
Elma Jelobac
Elif Keser

Amela Kovacevic
Maria Laporte Ferradas
Michael March
Nermin Mollaođlu
Lyvia Morgan
Mehmet Nazım
Argun Okumuşođlu
Şiir Özbilge
William Mehmet Özkaptan
Ersu Pekin
Nick Porcaro
Ermin Saric
Mehmet Umur
Deniz Ustok
Dođan Morgan Vassaf
Can Yücel
Su Yücel
Hüsnü Abbas
Suat Aysu
Kıvanç Koçak

hiçbir şeyi görmek, ayrı olduğun sevdiğini görmek kadar
güzel ve ağır değil

– MAHMUT SEZEN

Uçaktan

Bulutlar... bulutlar... bulutlar... Alçalmaya başladık. Beyaz bulutların arasında, ani açıklıkta, havaalanı yerine sıra sıra beyaz taşlar... Mezarlıklar.

Karadan

Saraybosna-Mostar yolu. Mezarlıklar arası yaşam. Evlerin bahçeleri mezar. Dağlar mezar. Ovalar mezar. Oyuk oyuk, kurşun yaralı, savaş malulü binalar. Taşların altında savaş kurbanı insanlar.

Mostar'da eve geliř

Giriř arka sokaktan. Araba kapının önünde durdu. Önce alışveriş dedim. Beni otogarda karşılayan Adnan, "Mercator Süpermarket"te California'dan gelen dondurulmuş uskumruyu aldırtmadı.

Dilimiz kař göz İngilizcesi.

Evde balkona çıktık.

Gece.

Mostar Köprüsü aydınlatılmış. Elimle tutabilirim. Gözlerim yaşardı.

Hayatımda önceden bu kelimeyi kullanmış mıydım?

"Allahım!" dedim.

Adnan, "İnşallah."

Ben, "Maşallah."

Mostar Köprüsü karşısında inşallahlarla maşallahlaştık.

Köşeyi dönüverince gördüğüm köprü önünde şaşakaldım. Tařrada kalmış minik yetim evlat gibiydi. Önce farkına varamadım başka bir köprü olduğunun. Mostar'ın köprüsü değil, köprüleri var.

Gece.

Hindi Han lokantasına gittim.

Kaymak eřliđinde Puřkin votkası.

"Ben burada ne arıyorum?"

Üstünden geçmeye hazır hissetmediğim Mostar Köprüsünde adımlarım ileri gidemedi, “Buraya gelmeyen yaşama-
mıştır” yazdım not defterime.

Durakaldım.

Aklımda Köprü’de akıp giden tarih, altında akıntının sesi.
Sudan bitercesine nehrin yamaçlarına yaslanmış ağaçlar.

Gecenin gölgeleri.

Köprü’nün üstünde:

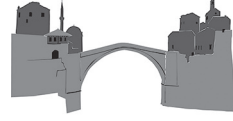
Yüzyılların alışılmış ayak sesleri.

Gençlerin yan yanalık heyecanı.

Kedi.

Bisiklet tekerleklerinin sessiz dönüşü.

24 Ekim 2011, Pazartesi

Sabah

Köprüye günaydın derken,
“Mostar’da ne yaşamaya acelem var, ne de ölmeye.”

Mahallem

Mezarlık

Mezarlık

Mezarlık

Erkeklerin başında sarık

Kadınlar lale

Mostar’da yeni hayat

Mezarlıklar arasında.

Kahvaltı sonrası evimin balkonundan:
Mostar Köprüsü'nde turistler.
Köprüaltında öpüşen çift.
Aşklarının bihaberliğine Nikon'la saldırdım.

İsmeta Pihe Krese 11 numarada oturuyorum.
Mehmet Fransa'dan sordu.
“İçki içilecek yer var mı?”
“Çok!”
“Başörtülü kız?”
“Görmedim.”

Yerli gibi görünme alışverişi.
Lacivert, %100 polyester eşofman. (5 Euro/10 Konvertable Mark)
Lacivert, %100 acrylic eşofman üstü. (6 Euro/12 KM)
Siyah plastik pabuç (11.50 Euro/23 KM)
Hepsi, “Made in China.”
(Eşofman etiketi-Zhe Jang Pu Jiang Hai Yuan Fu Shi Pu Jang
Ren Ming Dong Lu 166 Hao- Tel 0579 84087806)

Meşhur köprü

Yaşlı (benden yaşlı) Alman çifti.
Meşhur müptelaları.
Erkek,

“Meşhur köprü nerede?”

Ben,

“Meşhur köprü?”

Kadın,

“Evet, çok meşhur köprü!”

Mostar’da yaşayan bilirkişi havasında gösteriyorum.

Önümüzde nehir. 20 metre ileride Köprü.

Soyut yalınlığını şark şöhretiyle bağdaştıramadılar.

Akşama doğru.

Hava kararıyor.

Sabah sahilde öpüşenlerin yerinde, dört kişi.

Balık tutuyorlar. Hepsi erkek.

Gece Köprü’de

Kahvede kara gözlüklü kör. Sohbetle.

Mostar sokaklarına soruyorum.

Savaş ölüleri mezarlarda. Sakatlar nerede?

Defterimi Köprü duvarına koydum.

Bakmakla bakılmak arasındayım.

Bir o yana, bir bu yana, gelip geçiyorlar.
Bana bakan yok.
Yazıyorum.
Birileri fotoğraf çekiyor.
Kelimelerimle, kameraları farklı yerlere bakıyor.
Gökyüzünde annemin Zühre'si Venüs.
Aşksaldır zührevi hastalıklar.
Yıldızlar henüz yok.

Köprü'ye gelmeden telefon.
Londra'dan Richard.
Babasının 98. doğum günü.
Bankalarda kâğıt para sayan makinenin mucidi.
“Köprüden geçtin mi?” diye sordu.
“Kıyamadım.”
“Geçecek misin?”
“Yarın. Öbür gün. Her iki ucundan yaklaştım. Geçenlerle geçmedim.”

Susan James'in *Passion and Action: Emotions in Early Modern Philosophy* kitabını okuyordum. Düşünce tarihimizde duygularımıza yer verilmediğini yazıyor.
Ona, “Ravenna Bizans mozaiklerine neyse, Mostar Köprüsü Osmanlı mimarisine o” diye yazdım.

Altı üslü kelimeler.

Defterimde benim kelimelerim.

Altında başkalarının.

İsimlerini Köprü'nün duvarında ebediyete kazımışlar.

Arno Meli

Dama Cena

Elo Eko

Mia Vila

Osmanlı İmparatorluğu'nda 1556'da yaptırılan, ulus-devletleşme vahşetinde 1993'te bombalanıp yıkılan, 2004'te yenilenen Mostar Köprüsü'nde yeni isimler.

Belki lazım olur. Defterime kayda geçtim.

Köprü gene yıkılıp yapılırsa, restorasyon ustaları orijinaline benzesin diye bu isimleri de duvara kazırlar mı?

Mostar'da altı köprü var nehrin üstünde.

Lucki Most Köprüsü 200 metre ötemde.

Gece sessiz

Köprü'nün üstünden geçen otobüs karanlıkta ışıl ışıl kutu.